

Memo

Datum : December 2019
Opgesteld door : AKC Meerlanden, S. van der Schouw
Aan : Gemeenten Meerlanden
Bijlage(n) :
Onderwerp : Benchmark Huishoudelijk Afval

Inleiding

NVRD en Rijkswaterstaat organiseren ieder jaar voor gemeenten en publieke inzamelbedrijven de zogeheten benchmark huishoudelijk afval. De benchmark geeft inzicht in de effectiviteit van het gemeentelijk afvalbeheer en maakt het mogelijk om inzamelprestaties tussen gemeenten te vergelijken en van elkaar te leren. Het is een opmaat naar verbetering of bijsturing van het gemeentelijk afvalbeleid. Meerlanden doet jaarlijks als inzamelbedrijf mee aan de benchmark. Deze memo geeft een samenvatting van de resultaten van de benchmark (peiljaar 2017).

Meer informatie over de benchmark hha is te vinden op: www.benchmarkafval.nl

Leeswijzer

In het eerste deel wordt ingegaan op de terminologie en geeft een overzicht van de ontwikkelingen op het gebied van de huishoudelijke afvalinzameling.

Deel twee geeft een samenvatting van de algemene resultaten van benchmark, met aandacht voor:

- Effectiviteit inzamelstrategieën
- Diftar versus geen-diftar
- Minicontainer versus verzamelcontainer
- Best-practice gemeenten per hoogbouwklasse

Het derde deel gaat in op de resultaten van de Meerlanden-gemeenten in de benchmark:

- Basisgegevens
- Afvalbeleid/inzamelstrategieën
- Milieuprestaties
 - o Afvalscheiding en hoeveelheden
 - o CO2 besparing

1 Terminologie en ontwikkelingen gescheiden inzameling van huishoudelijk afval

Vanuit het landelijk afvalbeleid (LAP3) staan gemeenten voor de taak om in 2020 een huishoudelijke afvalscheiding 75% en een hoeveelheid restafval van 100 kilo per inwoner per jaar te behalen, en in 2025 nog maar 30 kilo restafval per inwoner. De afgelopen jaren is er al veel vooruitgang geboekt: de gemiddelde afvalscheiding is landelijk gestegen van 50% in 2014 naar 58% in 2018; de gemiddelde hoeveelheid fijn restafval is in die periode gedaald van 206 kilo naar 172 kilo restafval per inwoner per jaar. Vrijwel alle gemeenten zijn de afgelopen jaren aan de slag gegaan om de afvalscheiding te verbeteren en de hoeveelheid restafval te verminderen. Meer dan zeventig gemeenten, vooral in het oosten en zuiden van het land, halen nu al de doelstelling voor 2020. Een aantal factoren heeft invloed op de mate waarin de afvalscheiding kan worden verbeterd en de hoeveelheid restafval verminderd: het serviceniveau van de afvalinzameling, de mate stedelijkheid en het aandeel hoogbouw en het toepassen van een prijsprikkel. Deze factoren zijn onderstaand toegelicht.

Serviceniveau: inzetten op gft, plastic verpakkingen en oud papier/karton

Van oudsher bieden gemeenten veel service en inzamelcapaciteit op ongesorteerd restafval. Bij de laagbouw aan huis met grote bakken en bij de hoogbouw met boven- of ondergrondse containers. Sorteertanalyses geven aan dat het huishoudelijk restafval voor meer dan driekwart uit herbruikbare grondstoffen bestaat. Het grootste deel daarvan bestaat uit de stromen gft, plastic verpakkingen en oud papier/karton. In het streven naar een betere afvalscheiding zetten gemeenten met name in op een serviceverhoging voor deze drie stromen, zowel bij de laag- als hoogbouw. Voor het (weinig) overblijvende restafval staan gemeenten dan voor de keuze: ook aan huis ophalen of laten wegbrengen naar verzamelcontainers in de wijk (het zogenaamde ómgekeerd inzamelen).

Laagbouw versus hoogbouw

De mate van afvalscheiding is afhankelijk van gedrag en gemak. De inwoners moeten het doen (gedrag) en door het hen makkelijk te maken wordt het afval beter gescheiden (gemak). Daarbij is er een onderscheid tussen laagbouw en hoogbouw woningen. De ervaring leert dat (landelijke) gemeenten met veel laagbouw doorgaans een hogere mate van afvalscheiding bereiken dan (stedelijke) gemeenten met veel hoogbouw. Dat heeft te maken met de scheidingsfaciliteiten in en bij de woning. Het aan huis inzamelen van herbruikbare grondstoffen bij de laagbouw geeft de beste inzamelresultaten en wordt door inwoners ervaren als de hoogste service. Inzamelmiddelen aan huis zijn tevens een bewaarmiddel, inwoners kunnen er direct hun afval en grondstoffen in kwijt. Dat ligt bij de hoogbouw anders. Inwoners van flats moeten alle fracties binnenshuis gescheiden bewaren en hebben daarbij veelal te maken met ruimtegebrek en eventuele geuroverlast. Het gesorteerde afval wordt naar verzamelcontainers gebracht, die niet altijd in de buurt staan. Landelijk wordt er veel geëxperimenteerd met verbetering van afvalscheiding in de hoogbouw. Een blauwdruk voor succes is er nog niet, maar duidelijk is wel dat in ieder geval de basisvoorzieningen voor afvalscheiding op orde moeten worden gebracht. Dit houdt in dat dat er bij hoogbouw ook inzamelvoorzieningen voor de grondstofstromen worden geplaatst, zodat bewoners deze net zo makkelijk kunnen inleveren als het restafval.

Toepassen van een prijsprikkel: diftar

Diftar staat voor 'gedifferentieerd tarief afvalstoffenheffing' en houdt in dat huishoudens betalen voor de hoeveelheid restafval die zij aanleveren. Diftar gaat uit van het principe 'de vervuiler betaalt' en is een financieel instrument om inwoners bewust te maken van het belang van afvalscheiding. Dit kan in de vorm van gewicht (betalen per kilogram restafval) of volumefrequentie (betalen per aanbidding van de minicontainer langs de weg of inworp in een (ondergrondse) verzamelcontainer). Diftar draagt onmiskenbaar bij aan een betere afvalscheiding, vrijwel alle gemeenten die de VANG-doelstelling nu al behalen passen het toe. Deze vorm van afvalstoffenheffing werd voorheen met name in het oosten en zuiden van het land toegepast, maar sinds een paar jaar volgen ook gemeenten in de Randstad. Diftar wordt (nog) niet toegepast in stedelijke (meer dan 50% hoogbouw) of toeristische gemeenten, zoals de kustplaatsen en Waddeneilanden.

Nascheiding van plastic, blik en drinkpakken uit het restafval

Een aantal eindverwerkers van restafval (afvalverbrandingsinstallaties) biedt de mogelijkheid om huishoudelijk restafval achteraf te scheiden, waarbij plastic en drinkpakken ter recycling worden gescheiden. Gemeenten staan dan ook voor de afweging: inzetten op bronscheiding van plastic verpakkingen en drinkpakken, nascheiding of een combinatie van beide. IPR Normag concludeert dat een combinatie van bron- en aanvullende nascheiding de beste mogelijkheden voor een optimale recycling biedt¹. Voor een aantal stromen leidt nascheiding tot kwaliteitsverlies en waardevermindering: gft, papier en textiel raken te veel verontreinigd zodat zij niet meer hoogwaardig kunnen worden gerecycled. Daarnaast is en blijft bronscheiding een belangrijk sturingsinstrument op het aanbodgedrag van inwoners, het draagt bij aan de bewustwording van inwoners over de waarde van grondstoffen en het belang van afvalscheiding. Nascheiding van plastic en drinkpakken kan een nuttige aanvulling zijn voor woongebieden met beperkingen aan de bronscheiding, zoals de hoogbouw en centrumgebieden. Tenslotte is een belangrijke constatering dat de VANG-doelstellingen met alleen nascheiding niet behaald worden.

De inzamelstrategieën op een rijtje

Gemeenten bepalen zelf welk serviceniveau en inzamelstrategie zij aan hun inwoners aanbieden. Goede resultaten met het verbeteren van de afvalscheiding worden gehaald met toepassen van een servicegerichte of financiële prikkel (of met een combinatie van beide). Alle initiatieven hebben een grote gemene deler: meer service op herbruikbare stromen (maak afval scheiden gemakkelijker) in combinatie met het aanpassen van de inzameling van restafval aan het afnemende aanbod, bijvoorbeeld door het minder vaak aan huis op te halen of het laten wegbrengen naar containers in de wijk.

In hoofdlijn worden de volgende inzamelstrategieën toegepast:

Serviceprikkel: meer grondstoffen aan huis ophalen, frequentieverlaging restafval

Meerdere gemeenten zijn overgestapt op het verhogen van de service op gft, plastic verpakkingen en papier door ze (vaker) aan huis op te halen. Het restafval kan dan minder vaak of met een kleiner formaat rolemmer aan huis worden opgehaald.

Serviceprikkel: omgekeerd inzamelen

Omgekeerd inzamelen houdt in dat de service verschuift van het inzamelen van restafval naar het inzamelen van waardevolle grondstoffen. Concreet betekent het dat de herbruikbare stromen aan huis worden opgehaald (gft, papier en plastic verpakkingen) en dat inwoners het (weinig) overblijvende restafval naar verzamelcontainers in de wijk wegbrengen.

Hoogbouw (en centrumgebieden): basisvoorzieningen op orde

Afvalscheiding in de hoogbouw en centrumgebieden blijkt een uitdaging. Om tot een betere afvalscheiding te komen is vanuit het VANG-programma gestart met een landelijk project verbetering afvalscheiding en -inzameling in de hoogbouw. Een blauwdruk voor succes is er nog niet, maar duidelijk is wel dat in ieder geval de basisvoorzieningen op orde moeten worden gebracht. Dit houdt in dat er bij de hoogbouw ook inzamelvoorzieningen voor de grondstofstromen worden geplaatst, zodat de bewoners deze net zo makkelijk kunnen inleveren als nu het restafval. De landelijke proef onderzoekt ook welke interventies tot een betere afvalscheiding leiden. Daarbij kan worden gedacht aan hulpmiddelen voor in huis (afvalscheidingsbakken), communicatie en herkenbaarheid van containers.

Financiële prikkel: gedifferentieerd tarief op restafval

Diftar houdt in dat huishoudens betalen voor de hoeveelheid restafval die zij aanleveren. Diftar kan worden toegepast in combinatie met bovenstaande servicegerichte inzamelstrategieën.

¹ Het rapport is te vinden op: <https://www.iprnormag.nl/scheiding-van-grondstoffen-aan-de-bron-of-nascheiding/>

2 Hoofdpijnen uit het Analyserapport Benchmark Huishoudelijk Afval, peiljaar 2017

Algemeen

Aan de benchmark doen ruim 130 gemeenten en afvalbedrijven deel. Drie factoren hebben grote invloed op de mate van afvalscheiding:

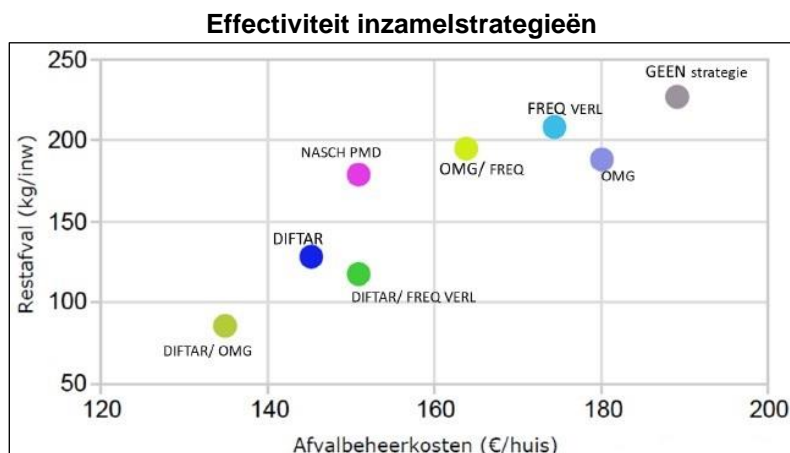
- Aandeel hoogbouw
- Tariefdifferentiatie
- Inzamelstrategie

Gemeenten met veel hoogbouw hebben gemiddeld meer restafval en minder afvalscheiding dan gemeenten met weinig hoogbouw. De benchmark onderscheidt vier hoogbouwklassen: A (50 tot 100% hoogbouw), B (30 tot 49%), C (20 tot 29%) en D (0 tot 19%). Gemeenten met tariefdifferentiatie scoren aanzienlijk beter op de hoeveelheid restafval en afvalscheiding dan gemeenten zonder diftar. Gemeenten en inzamelbedrijven passen verschillende inzamelstrategieën toe om afvalscheiding te bevorderen en de hoeveelheid restafval te minimaliseren. Steeds meer gemeenten richten zich bij de laagbouw op een serviceverhoging voor de grondstoffen (extra wijkcontainers of aan huis ophalen) in combinatie met serviceverlaging voor restafval (minder vaak aan huis inzamelen of wegbrengen naar wijkcontainers).

Inzamelstrategie	Omschrijving
Diftar	Betalen per keer of hoeveelheid restafval die wordt aangeboden. Onder diftar valt in deze benchmark niet de 'volume-diftar' (hoe groter de minicontainer voor restafval, hoe meer men betaalt)
Omgekeerd inzamelen	Bij de laagbouw wordt restafval met verzamelcontainers ingezameld en grondstoffen aan huis opgehaald.
Frequentieverlaging restafval	Restafval wordt minder vaak dan 26x per jaar aan huis opgehaald
Nascheiding pmd zonder bronscheiding pmd	PMD wordt nagescheiden in plaats van brongescheiden
Combinaties	In de praktijk komen enkele van deze strategieën ook in combinatie voor. Van enkele van deze combinaties zijn ook de effecten bekeken. Bijvoorbeeld D-O-F is de combinatie diftar, omgekeerd inzamelen en frequentieverlaging. Omgekeerd inzamelen en frequentieverlaging worden in dat geval in verschillende delen van verzorgingsgebied toegepast.

Resultaten

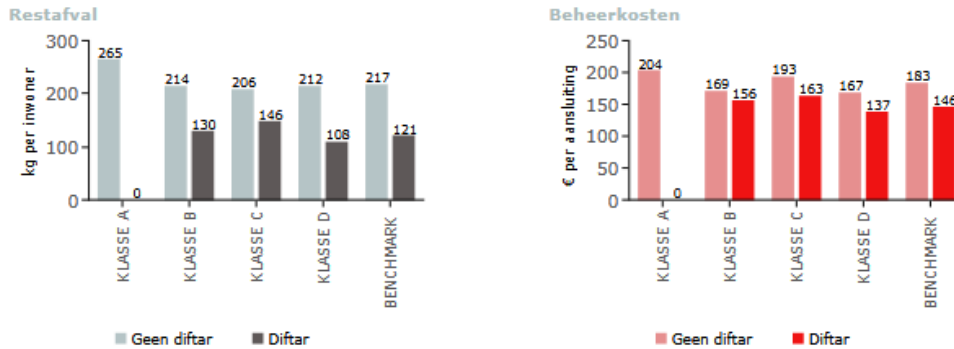
Onderstaand zijn de prestaties van alle (combinaties van) inzamelstrategieën weergegeven. Het gaat om de gemiddelden van de gehele benchmark, dus alle hoogbouwklassen samen. De combinatie van diftar en omgekeerd inzamelen scoort benchmark breed het best. Gemeenten zonder specifieke strategie gericht op de VANG-doelen scoren het minst.

Diftar

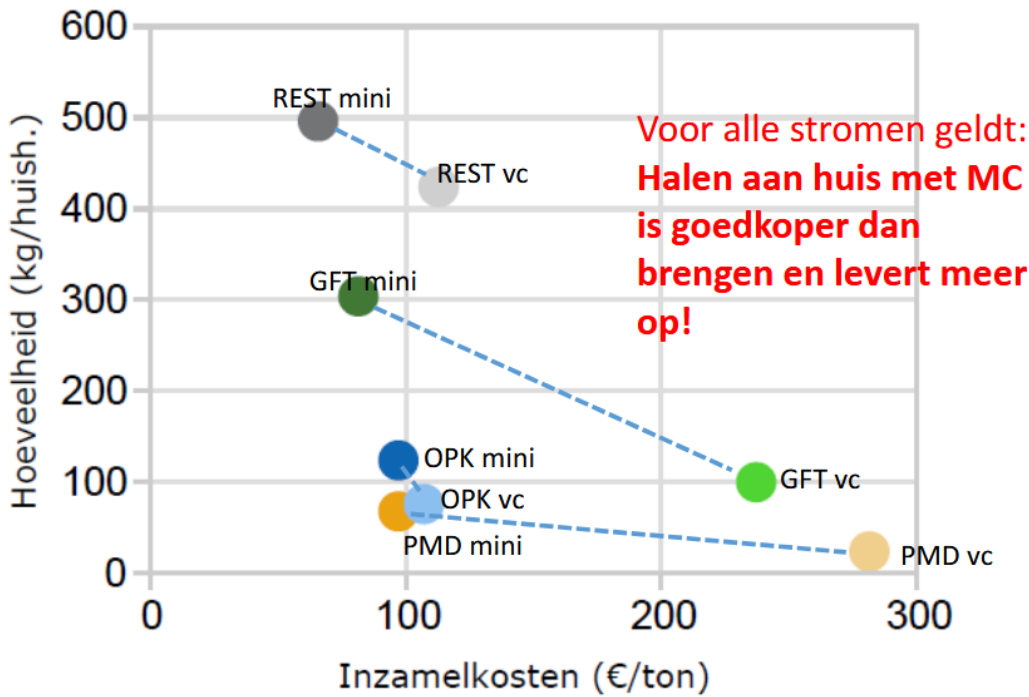
Diftar vs 'geen-diftar'

Alvorens in te zoomen op alle verschillende inzamelstrategieën en strategie-combinaties *per hoogbouwklasse*, eerst aandacht voor het onderscheid tussen de volledige groep diftar-gemeenten en de volledige groep niet-diftar gemeenten in de benchmark. Met gemiddeld 121 kilogram restafval en €146,- per huishouden aan beheerkosten presteert diftar respectievelijk 44% en 20% beter dan de 217 kg restafval en €183,- per huishouden van de gemeenten zonder diftar. Onderstaand worden de verschillen tussen beide groepen weergegeven, zowel benchmarkbreed (BM) als per klasse.

Minicontainer versus verzamelcontainer

Halen aan huis (minicontainer) versus Brengen (verzamelcontainer)

Best practice-gemeenten per hoogbouwklasse

In paragraaf 3.3 van het analyserapport zijn per hoogbouwklasse de best presterende gemeenten beschreven met het minste restafval en de hoogste afvalscheiding. Gemeente Lisse scoort met omgekeerd inzamelen en diftar als beste in hoogbouwklasse B (30%-49% hoogbouw):

	Gemeente	Restafval (kg/inw)	Scheidings%	Diftar	Omgekeerd inzamelen	Frequentie verlaging	Nascheiding zonder bronnscheiding pmd	Nascheiding met bronnscheiding pmd
A	Amstelveen	203	53	✗	✗	✗	✗	✗
	Utrecht	215	44	✗	✓	✗	✗	✗
	Schiedam	239	43	✗	✗	✗	✗	✓
B	Meerlanden-Lisse	57	87	✓	✓	✗	✗	✗
	Deventer	89	76	✓	✗	✓	✗	✗
	Maastricht	107	74	✓	✗	✗	✗	✗
C	Renkum	121	77	✓	✗	✓	✗	✗
	Landgraaf	121	74	✓	✗	✓	✗	✗
	Oldenzaal	123	74	✓	✗	✗	✗	✗
D	Horst a/d Maas	32	95	✓	✗	✗	✗	✗
	Land van Cuijk en Boekel	46	93	✓	✗	✓	✗	✗
	Druten	47	89	✓	✓	✗	✗	✗

Benchmark Huishoudelijk Afval

2 Meerlanden gemeenten in de benchmark

Meerlanden doet ieder jaar als inzamelbedrijf mee aan onderdeel B2 van de benchmark. Deze paragraaf geeft een samenvatting van resultaten van de gemeenten op milieugebied, zowel onderling als vergeleken met de benchmark-gemiddelden. De Meerlanden gemeenten zijn ingedeeld in hoogbouwklassen A, B en C, het totale verzorgingsgebied valt met 26% hoogbouw in hoogbouwklasse C.

Basisgegevens

Onderstaande tabel geeft de basisgegevens van de gemeenten in termen van inwonertal, aantal huishoudens en het aandeel hoogbouw. In de laatste kolom is het gemeentelijk afvalbeleid opgenomen. In 2017 heeft gemeente Lisse een nieuw afvalbeleid geïmplementeerd die gericht is op het behalen van de VANG-doelstellingen. Gemeente Haarlemmermeer heeft in november 2018 nieuw afvalbeleid vastgesteld, de andere gemeenten zijn bezig het formuleren van nieuw beleid.

Gemeente	Aantal inwoners	Aantal aansluitingen	% hoogbouw	Hoogbouw-klasse	Afvalbeleid / inzamelstrategie
Aalsmeer	31.373	12.965	21%	C	'oud beleid'
Bloemendaal	22.826	9.592	25%	C	'oud beleid'
Diemen	27.272	13.634	58%	A	'oud beleid'
Haarlemmerliede c.a.	5.665	2.412	22%	C	'oud beleid'
Haarlemmermeer	146.003	61.165	26%	C	Nieuw beleid november 2018
Heemstede	26.936	11.915	35%	B	'oud beleid'
Hillegom	21.316	9.445	30%	B	'oud beleid'
Lisse	22.717	10.066	31%	B	O.I. en diftar miv 2017
Noordwijkerhout	16.318	7.097	28%	C	'oud beleid'
Meerlanden totaal	320.426	138.291	26%	C	

Inzamelstrategieën

Gemeente Lisse heeft in 2017 omgekeerd inzamelen met diftar ingevoerd. De andere gemeenten pasten in dat jaar nog geen specifieke inzamelstrategie toe, die gericht zijn op het halen van de VANG-doelstellingen. Vanaf 2018 nemen de gemeenten Aalsmeer, Bloemendaal, Diemen en Heemstede deel aan de nascheiding van het restafval bij AEB, in aanvulling op de bronscheiding van pmd, zie laatste kolom.

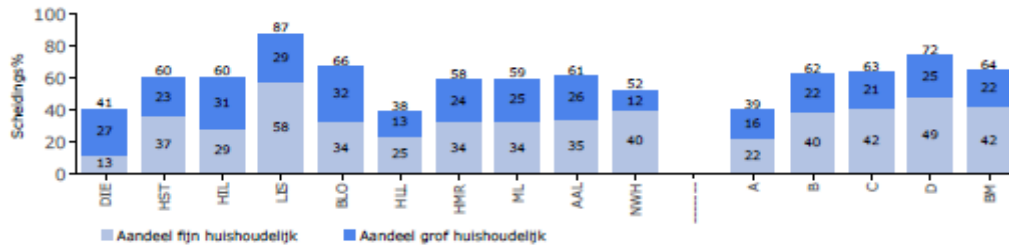
Gemeente/ bedrijf	Afkorting	Diftar	Omgekeerd inzamelen	Frequentieverlaging restafval	Nascheiding pmd zonder bronscheiding pmd	Nascheiding pmd met bronscheiding pmd
Meerlanden-Diemen	DIE	✗	✗	✗	✗	✗
Meerlanden-Heemstede	HST	✗	✗	✗	✗	✗
Meerlanden-Hillegom	HIL	✗	✗	✗	✗	✗
Meerlanden-Lisse	LIS	✓	✓	✗	✗	✗
Meerlanden-Bloemendaal	BLO	✗	✗	✗	✗	✗
Meerlanden-Haarlemmerliede	HLL	✗	✗	✗	✗	✗
Meerlanden-Haarlemmermeer	HMR	✗	✗	✗	✗	✗
Meerlanden	ML	✗	✗	✗	✗	✗
Meerlanden-Aalsmeer	AAL	✗	✗	✗	✗	✗
Meerlanden-Noordwijkerhout	NWH	✗	✗	✗	✗	✗

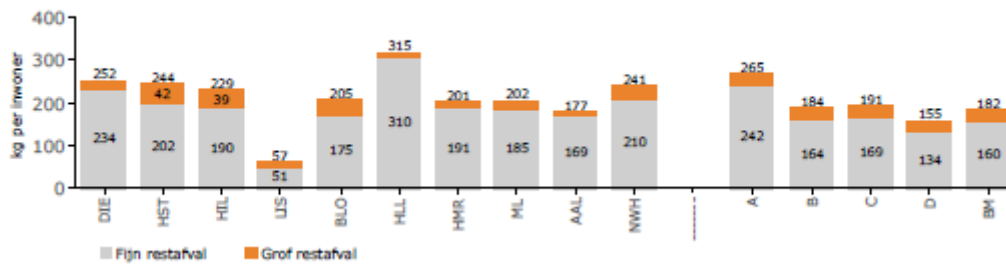
Milieuprestaties

Onderstaand zijn per gemeente de milieuprestaties weergegeven en afgezet tegen de benchmark-gemiddelden. Gemeente Lisse haalt ruim de VANG-doelstelling voor 2020 van 75% afvalscheiding en 100 kg restafval per inwoner per jaar.

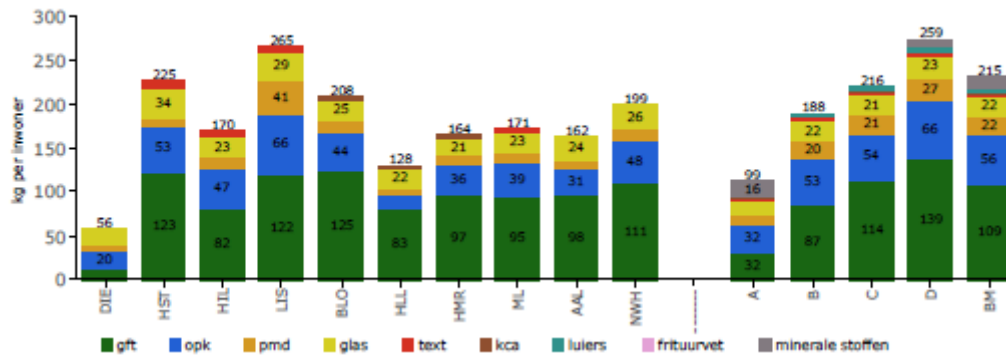
Afvalscheiding (%)

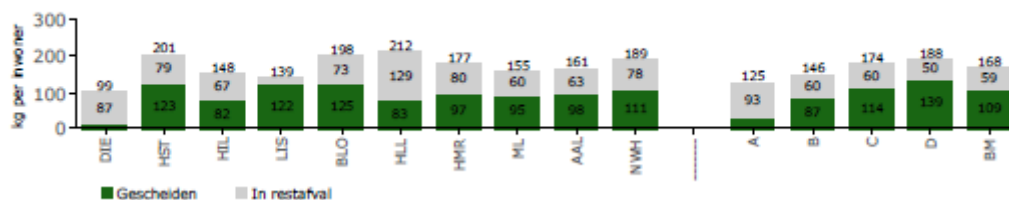
Hoeveelheid restafval (kg/inwoner)

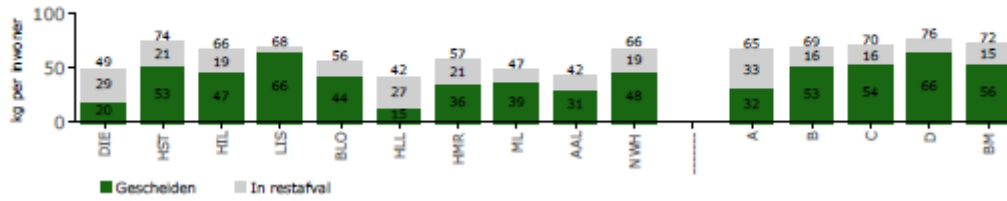
Hoeveelheid gescheiden FHA (kg/inwoner)

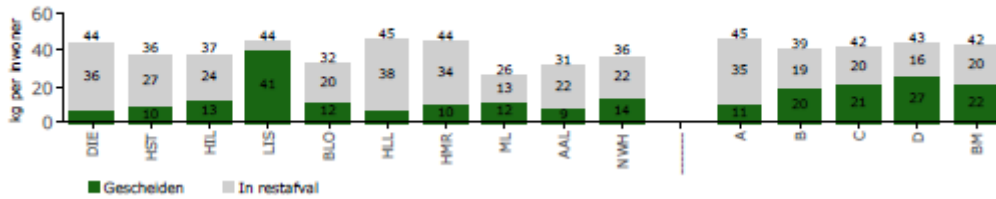
Hoeveelheid gft (kg/inwoner)

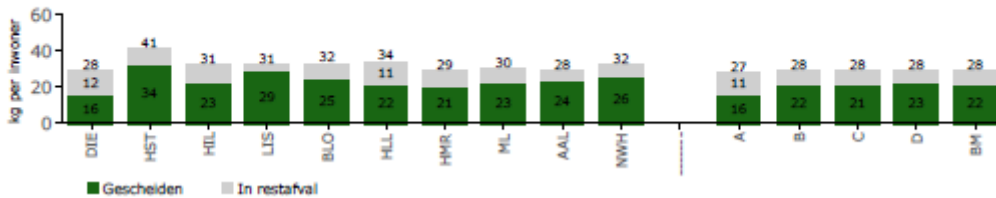
Hoeveelheid opk (kg/inwoner)

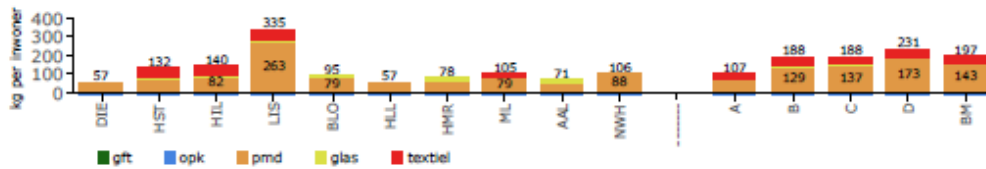
Hoeveelheid pmd (kg/inwoner)

Hoeveelheid glas (kg/inwoner)

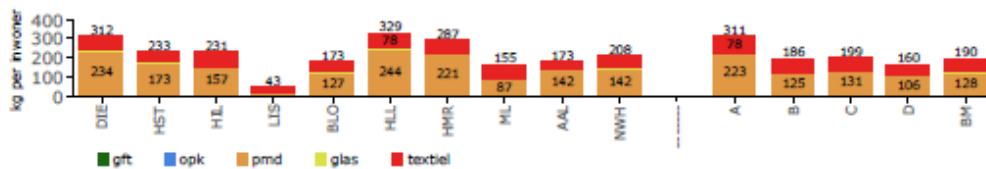
CO₂ besparing (kg/inwoner)

Toelichting

De gemiddelde CO₂-reductie die gerealiseerd wordt door het scheiden van gft, oud papier, pmd, textiel en glas. De getallen die hiervoor zijn gebruikt zijn gebaseerd op het iwaste model van de Universiteit van Utrecht.

CO₂ potentieel (kg/inwoner)

Toelichting

Op basis van de hoeveelheid herbruikbare grondstoffen in het restafval kan het CO₂-reductiepotentieel worden bepaald: de hoeveelheid CO₂ die extra zou kunnen worden gereduceerd als alle grondstoffen die nu nog in het restafval zitten, gescheiden worden.

